

016
L-30

1045

W^o = 52*

2010

2000

ՀԱՐԻՐ
ԱՄԵՆԱԼԱԻ ԳՐԹԵՐ

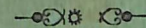
Յօղուած ՋՈՆ ԼԵՖՖՈՆԻ

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

Գլխաւորապէս

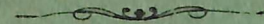
Բանաստեղծական ստեղծագործութեան

ԿՈՒՆՏՈՒՐԱԿԱՆ ՆԻՒԹ

Թարգմանեց ուսերէնից

ԱՐՇԱԿ ԵԿԻԿԱՐԵԱՆ

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Տպարան Մ. Վարդանեանցի, Վելիամինովսկի փող. № 7.

1895

016
L-30

ՀԱՐԻԻՐ ԱՄԵՆԱԼԱԻ ԳՐԳԵՐ

Յօդուած ԶՈՆ ԼԵԲԲՈԿԻ

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԺԱՄԱՆԱԿԻ

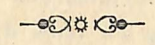
Գլխաւորապէս

1008
36160

Q#

(Բանաստեղծական ստեղծագործութեան

ԿՈՒՆՏՈՒՐԱԿԱՆ ՆԻԻԹ

Թարգմանեց ռուսերէնից

ԱՐՇԱԿ ԵԴԻԳԱՐԵԱՆ

աւ. 15.922

Թ Ի Յ Լ Ի Ս

Տպարան Մ. Վարդանեանցի, Վեփամբնովսկի փող. № 7.

1895

31056-47

Дозволено Цензурою, Тифлисъ, 18-го Августа 1895 года.

ՅՈՂՈՒՄԸ ԶՈՆ ԼԵՐԱՐՈՒԿԻ

Հարիւր ամենալաւ գրքեր

I

«Իմ սենեակի շուրջը իմ դպրատան սպասող անխոս ծառաներ են կանգնած: Դրանք իմ հաւատարիմ ընկերներն են, որոնք տարուայ ոչ մի ժամանակում ինձ չեն լքանում, հրեշտակներ և սերովբեներ են, որոնք ինձ լուռ, մեղմ և քաղցր խօսքեր են շնչում,—օրուայ ու գիշերուայ ամեն ժամերին ինձ այցելող երկնային ոգիներ են:»

Պրոկտեր:

Սակայն յաճախ այդ ծառաները բոլորովին իզուր են սպասում, և որպէս ինձ թվումէ, գլխաւորապէս այն պատճառով, որ վերջին ժամանակ խիստ չատ գրքեր են տարածուել:

Հնումը, որպէս ես արդէն ասել եմ գրքեր քիչ կային, իսկ այժմ ամբողջ գիտարութիւնը գրքերի ընտրութեան մէջ է: Ներկայ ժամանակում Բայրօնի խօսքերով՝ «Խօսքի մէջ է ոյժը, Թանաքի կաթիլը

*) «Ժողովրդական գրագրանի» խմբագրութիւնից: Անգլիական հաշակաւոր բնախոյզ Զօն Լեբբոկի վերոյիշեալ խորագրով յօդուածը մենք զետեղում ենք որպէս գրագրութեան ընդարձակ շրջանի ներածութիւն: Համաշխարային գրականութեան ամենալաւ գրքերի մասին ծագած հարցը անգլիական հասարակութիւնը վաղուց է բարձրացրել, որ լրագրներէ միջոցով սկսել է խնդիրքով գիմել յայտնի գրագէտներին և գիտնականներին ցոյց տալու համար իւրեան, որոնք են, նրանց կարծիքով, ամենալաւ գրքերը: Իհարկէ, Լեբբոկի մատնանիշ արած շատ գրքեր միայն և եթ անգլիացիներէ համար նշանակութիւն ունենալու Յամեսայն գէպս մենք այդ ցուցակը չենք առաջարկում, որպէս մի բաւարար ցուցակ, այլ Լեբբոկի յօդուածով մատնանիշ ենք լինում խիստ կարեւոր հարցերից մէկի վերայ:

14133-58

8

բաւական է, որ ընկնի մեր մտքի վերայ, որ մեր մէջ խոհերի առատ աղբիւր ծնի: Այդքան մեծ է մեզ վերայ տառի իշխանութիւնը, որ բոլոր դարերը կապում է ուժեղ չղթայով: Ամբողջ մարդկային ազգը կը կլանէր մահուան բերանը, եթէ թուղթը՝ լաթի այդ կտորը մարդկանցից և նրանց շիրմներից երկար չափէր: Մենք պէտք է ընտրութեամբ կարգանք, որ չընկնենք մոլորութեան մէջ, որպէս Ուլիսսի ուղեկիցները, որոնք երևակայեցին, որ Էօլից Ուլիսսի ընծայ ստացած տիկը իւր մէջ թանկագին բաներ է պարունակում, մինչդեռ իսկապէս նա լի էր մրկաբեր քամիներով և պէտք է յիշենք, որ խօսքը ամեն ժամանակ մտքի և հետազոտութեան գործիք չէ հանդիսանում: Կան զանազան գրքեր, կան և այնպիսիները, որոնք գրքերի անուան էլ արժանի չեն և որոնց կարելի է յարմարեցնել այս երկդիմի նախադասութիւնը, որ մի անգամ ասուած է եղել մի անյաջողակ հեղինակի. «Նա ժամանակ չեմ կորցնիլ ձեր գիրքը կարդալու համար»: Պէտք է, արդարեւ, զարմանալ որպիսի անհոգութեամբ ենք վերաբերվում մենք դէպի այդ առարկան և նոյն այդ բանով զրկում ենք մեզ շատ անմեղ բաւականութիւններից: Ճիշդ է ասում արևելեան առածը, որ «երկնքի ուղարկած աղէտներից դեռ կարելի է թաղնուիլ, բայց մեր ձեռքով պատճառած դժբաղդութիւններից փրկութիւն չկայ»:

Հասերը չեն վստահանում լուրջ գրքեր կարդալու, վախենալով, որ իրանք նրանցից ոչինչ չեն հասկանալ: Ինձ թվում է, որ մեծ մասամբ այդ երկիւղը բոլորովին անհիմն է. գրեթէ առանց սխալուելու կարելի է ասել, որ եթէ մարդ ցանկանայ, ամեն բան կարող է հասկանալ:

Այնուամենայնիւ կրկնում եմ, որ գրքեր կարդալու ժամանակ պէտք է դեկավարուիլ այն բանով, որ մեզ ամենից աւելի է հետաքրքրում: Շատ տարիներ սորանից առաջ, երբ ես դիմեցի Պարսկերէն խնդրելով, որ նա ցոյց տայ ինձ պարապմունքների համար որ և է առարկայ, նա ամենից առաջ ինձ մի քանի հարցեր տուեց, ցանկանալով իմանալ, ինչով եմ ես ամենից շատ հետաքրքրվում և ապա արդէն խորհուրդ տուեց փիլիսոփայութեամբ պարապելու:

Մտաւոր ապագայում ընթերցող հասարակութեան կօնտինգենտը, իմ կարծիքով, բաղկանալու է ոչ ինտելիգենտ մարդկանցից՝ բրժիշկներից, փատաբաններից և այլն, և անգամ ոչ գործարանատէրերից և արդիւնաբերողներից, այլ իսկապէս արհեստավորներից և երկ-

րագործներից: Այլապէս չի էլ կարող լինել: Ինտելիգենտ մարդը ամբողջ օրը աշխատում է գլխով, ուստի զարմանալի չէ, որ պարապմունքներից ազատ ժամանակը նա գործ է դնում հանգստութեան կամ մաքուր օդի մէջ ֆիզիքական վարժութիւններ անելու ճանապարհով կորցրած ուժերը վերականգնելու վերայ, այն ինչ երկրագործը կամ արհեստավորը, ընդհակառակը, ամբողջ օրը զբաղուած է ֆիզիքական աշխատանքով, ուստի ուրախութեամբ իւր ազատ ժամերը կնուիրէ ընթերցանութեան: Ճիշդ է, որ այդ տեսակ փորձերը մինչև այժմ դեռ աննշան են եղել. բայց պէտք չէ մոռանալ, որ այդ բանի համար գոյութիւն ունեն կարևոր պատճառներ, որոնք թագնուած են զխաւորապէս բանուոր դասակարգի ազիտութեան մէջ, և որ այդ պատճառները կամաց կամաց հեռացնվում են, որպէս աւելի ու աւելի բազմացող ու գեղեցիկ կրթութիւն տուող տարրական դպրոցների բացուելով, նոյնպէս և գրքերի աստիճանաբար, նկատելի կերպով էժանանալով:

Բեօսկինը զարմանում է ոչ այն բանի համար, որ մարդիկ այդչափ շատ են տանջվում, որովհետև շատ յաճախ մենք տանջվում ենք ուրիշ մարդկանց սխալների շնորհով, այլ այն բանի համար, որ մենք այդչափ շատ կորցնում ենք մեր սեպհական ազիտութեան շնորհով:

«Եթէ ես առիթ ունենայի աղերսել երկնքից, ասում է Հերշելը, որ նա ինձ այնպիսի հակում չնորհէր, որ կարող լինէր կեանքի բոլոր հանգամանքներում պահպանել ինձ—բաղդաւորութեան և ուրախութեան անսպառ աղբիւր լինէր և ամեն տեսակ թշուառութիւնների և մարդկային առեւտրութեան դէմ ցանկապատ լինէր, ես կ'ենդդէի, որ ինձ սէր ուղարկէր դէպի ընթերցանութիւնը: Ես խօսում եմ նրա մասին միայն որպէս զուարճութեան կամ ժամանակը ակորժ կերպով անցկացնելու միջոցի մասին, բոլորովին չափաւասացնելով դրանով կրօնի նշանակութիւնը, որ աղէտների տարիներում մարդի ամենագործող միջոցառումն է: Տուէք այդ սէրը մարդին, նրան միջոց տուէք այդ սիրոյն բաւականութիւն տալու համար և դուք կ'ստանէք, որ նա բազմապատկի ինչ, հարկաւ, միայն այն դէպքում, եթէ նրա ձեռքը վատ գրքեր չեն ընկնիլ միայն»:

Բաւական չէ զբաղարան ունենալ, պէտք է իմանալ նրանից օգտուելն էլ: Որպէս յայտնի է, անթիւ անհամար գրքեր կան, այն ինչ ընթերցանութեան համար ժամանակը սակաւ է, մինչդեռ մարդ-

կանց մեծամասնութիւնը կարգում է ամեն բան, ինչ որ ձեռքն է ընկնում, յաճախ գիրք են ընտրում նրա գրաւիչ խորագրի համար և անգամ գեղեցիկ կազմի պատճառով: Սակայն չի կարելի ասել, որ գրքերի ընտրութիւնը հնչող գործ լինէր և իմ կարծիքով, այդ գործին գիտակ մարդիկ ընթերցող հասարակութեան մեծ ծառայութիւն մատուցած կլինէին, եթէ իրանց վերայ վերցնէին ժամանակ առ ժամանակ ամենալաւ գրքերի ցուցակներ լոյս հանելու աշխատանքը: Ասում են, իբրև թէ իւրաքանչիւրը իւր ճաշակի համեմատ պէտք է գրքեր ընտրի ընթերցանութեան համար. այդ ինձ յիշեցնում է հետեւեալ խորհուրդը՝ ջուր մի մտնիլ, մինչև լողալ չես սովորել:

Յանկալով, գէթ մասամբ, լրացնել այդ պակասը, ես մօտաւորապէս հարիւր գրքերի ցուցակ եմ տալիս, գրքերի, որոնք ընթերցանութեան համար ամենալաւ գրքեր են ճանաչուած, աւելացնելով իմ կողմից գլխաւորապէս ինձ դուր եկող շարադրութիւնների մի քանի անուններ:

Ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ ես այդ ցուցակից հանեցի ներկայումս ապրող բոլոր հեղինակներին, թէպէտև նրանցից շատերի երկամարտութիւնները, օրինակ, Տեննիսօնի, Բօսկիւնի և ուրիշների, ինձ ամենակենդանի վայելչութիւն և ամենամեծ բաւականութիւն են պատճառում: Նոյնպէս ես չմտցրեցի և գիտական գրքեր այն հիման վերայ, որ մեր ժամանակում գիտութիւնը արագ քայլերով է առաջ գնում և այդ ճիւղերի մէջ դժուար է ցոյց տալ այնպիսի շարադրութիւններ, որոնք անվիճելի հեղինակութիւն վայելէին:

Խոստովանում եմ, որ այդ փորձը բաւական համարձակ փորձ է, բայց ես յոյս ունեմ, որ ներողամտաբար կվերաբերուին դէպի նա և որ նա առանց քննադատական գնահատութեան չի մնալ և կստիպի ինձանից աւելի հեղինակաւոր մարդկանց յայտնել իւրեանց մտքերը, որ բանի վերայ ես գլխաւորապէս յոյս եմ դնում:

Նմանօրինակ ցուցակները պէտք է կազմուին ընդհանուր դատավճռի հիման վերայ: Գոյութեան կռիւը մեծ դեր է խաղում ոչ միայն կենդանիների և բոյսերի կեանքի մէջ, այլ նոյնպէս և գրքերի գործի մէջ. ամենալաւ գրքերը աւելի երկար են ապրում աւելի թոյլ գրքերից, որոնք և անհետ կեքալ կորչում են: Թէպէտև, ընդհանուր ընդունուած կարծիքով, հին գրքերը ճիշդ այնպէս, որպէս և հին փայտերը, հին գինին և հին ընկերները, շատ բարձր են գնահատուի,

սակայն և այստեղ մի քանի սահմանափակումներ, բացառութիւններ պիտի թողաւորուին: Պատմութեան և գիտութեան ուրիշ ճիւղերին վերաբերեալ նորագոյն երկամարտութիւնները պարունակում են կամ գէթ պիտի պարունակեն ամենից աւելի ճիշդ տեղեկութիւններ և ամենից աւելի ուղիղ եզրակացութիւններ, չխօսելով այն մասին, որ որչափ և հետաքրքրական է հին ժամանակների և ազգի պատմութիւնը, մեզ համար բնականաբար աւելի հետաքրքրական են այն գրքերը, որոնք խօսում են մեր ժամանակակից կեանքի մասին:

Այնուամենայնիւ հնագոյն գրքերը գնոջ են և թանգ հէնց իւրեանց հնութեան շնորհիւ, այն պատճառով, որ նրանք իւրեանց ժամանակին հասարակական կարծիքի վերայ ազդեցութիւն են ունեցել և միլլիոնաւոր մարդկանց ազատութեան ժամերն են քաղցրացրել: Ընթերցողների մեծամասնութեան այդ երկերը միայն թարգմանութեան մէջ են մատչելի, բայց չէ որ և թարգմանութիւնները գեղեցիկ են լինում, որին օրինակ կարող է լինել աստուածաշուկնը:

Առաջին տեղը ոչ քրիստոնեայ բարոյախօսների շարադրութիւնների մէջ, իմ կարծիքով, բռնում է Էպիկտետէսի «Էնքիրիդիոն»ը: Ամբողջ գրականութեան մէջ ես աւելի բարձր երկամարտութիւն չգիտեմ և զարմանում եմ, որ այն այդչափ սակաւ են կարդում, մանաւանդ որ գիրքը մեծ չէ, շատ թեթեւ է գրուած և բացի այդ գեղեցիկ է թարգմանուած: Ապա հետևում է Մարկոս Արեթիոսը: Պոնֆուցիոսի «Անալեկտները», այսինքն, ընտիր հատուածները և «Դուրան»ը ընթերցողին կարող են հետաքրքրել միայն այն անագին ազդեցութեան պատճառով, որ նրանք ունեցել են և մինչև այժմ ունին միլլիոնաւոր մարդկանց վերայ, ուստի բաւական է մի քանի հատուածներ կարդալ այդ շարադրութիւններից: Ուրիշ բան է Արիստոտելի «բարոյագիտութիւն»ը որ ծառայել է իբրև հիմք բարոյականութեան մասին մեր ունեցած բոլոր գաղափարներին: Առաքելական սուրբ հայրերի գրուածները, որոնք ժողովուած են մի գրքի մէջ, զանց առնել չի կարելի: Հետագայ գրուածներից ես միայն «Ս. Օգոստինոսի խոստովանութիւն»ը կառաջարկէի, որովհետև նա թարգմանուած է բոլոր Եւրոպական լեզուներով և մեծ ժողովրդականութիւն է վայելում, թէպէտև Լուստերը հաւատացնում է, իբրև թէ Ս. Օգոստինոսը կրօնին վերաբերեալ ոչինչ չէ գրել:

Այսպէս ասած ուրիշ խրատական գրքերի մէջ ամենամեծ հուշակ

են վայելում Թուլմաս Կեմալացու „Նմանողութիւն քրիստոսին“, Պասկալի „Մտքերը“, Սպինոզայի „Քաղաքական-աստուածաբանական տրակտատը“, Բուտլերի „Կրօնների շատագովութիւնը“ (Ապալոգիա) և ուրիշները:

Քաղաքական բաժնի մէջ առաջնութիւնը անկասկած պատկանում է Արիստոտելին և Պլատոնին: Իւրաքանչիւր կրթուած ընթերցող, որ հետաքրքրւում է մարդկային մտքի զարգացման պատմութեամբ, մեծ բաւականութեամբ կկարգայ Արիստոտելի «Քաղաքականութիւն»-ը և Պլատոնի «Տրամախօսութիւններ»-ը (ΔΙΑΛΟΓΟΙ), եթէ ոչ նրանց ամբողջ ծաւալով, դոնեա հատուածներով, օրինակ, «Ֆեդոն»-ը «Ջատագովութիւն»-ը (ΑΠΟΛΟΓΙΑ) և «Հասարակապետութիւն»-ը:

Որովհետեւ Արիստոտելը արդարացի կերպով գիտական եղանակի (մեթոդի) հիմնադիր կարող է համարուիլ, որին գիտնականները մինչև այժմ էլ հետևում են, ուստի ոչինչ պարմանալի բան չկայ, որ մենք կատարելապէս թափանցուել ենք նրա դիտական սկզբունքներով, որոնք գրեթէ անսխալական են ճանաչւում, իսկ դիտողական ընդունակութեան չըջանում նա տեղի է տալիս հետագայ հետախոյզներին, որոնք աշխատել են աւելի բարեյաջող պայմանների մէջ, թէպէտև այդ ճիւղի մէջ նա հռչակաւոր գիւտեր է արել: Օրինակի համար վերցնենք նրա դիտողութիւնները մեղունքի կեանքի վերայ. նա առաջինը նկատեց, որ մեղունքը խիստ պահպանում են հետեւել կանոնը. նրանք իւրաքանչիւր անգամ փեթակից դուրս թռչելիս միայն ծաղիկների մի տեսակից են մեղր ժողովում:

Ուրեմն ապերախտ չլինենք մեր մեծ ուսուցչի վերաբերութեամբ այն պատճառով, որ նա մեզ սովորեցրեց գիտութիւնը առաջ մղել:

Ինչ վերաբերում է Պլատոնին, ես չեմ կարող չնկատել, չնայած, որ ես կատարելապէս յարգում եմ նորան, որ նա յաճախ է դիմում բառախաղի. նրա փայլուն, տաղանդաւոր փաստերը, ապացոյցները միշտ համոզիչ չեն և ուրիշ լեզուներով թարգմանելու ժամանակ կարող են բոլորովին հակառակ միտք ստանալ: Այդ եղանակի անբաւականացուցիչ լինելու պատճառով, որի շնորհով բնագիտական փիլիսոփայութիւնը (ΜΕΤΕΦΙΣΙΚΑ) շատ առաջ չգնաց, Սոկրատեսի «Տրամախօսութիւններ»-ը ներկայ ժամանակումն էլ չեն կորցնում իւրեանց նշանակութիւնը. իսկ նրանց յարուցած խնդիրները միշտ կհետաքրքրեն, և մենք միշտ կխոնարհուենք մեծ իմաստասերի հանգիստ, վսեմ խելքի առաջ:

Յիշեմ նոյնպէս Դեմոսթենէսի «Պասկալ»-ի մասին, որ Լօրդ Բրուքս-մը չամենամեծ հռետորի ամենամեծ ճառ» անուանեց, Հորացիոսի, Լուկրեցիոսի, Պլուտարքոսի «Կենսագրութիւնների» մասին և դոնեա Կիկերոնի «Պարտականութիւնների», «Բարեկամութեան» և «Ծերութեան» մասին:

Դիւցազնական վիպասանութիւնը բոլոր ժամանակներում գրականութեան ամենաթողութեամբ հիւզն է համարուել, այն ինչ հազիւ մէկը դարացից դուրս գալուց յետոյ, կարող է «Նոյնական»-ը կամ «Ողիսական»-ը, Հեզիոդոսի կամ Վիրգիլիոսի գրուածները:

Անգլո-Սակսոնական հռչակաւոր «Նիքեյուցներ» դիւցազնական վիպասանութիւնը սակաւ է կարգացւում, գուցէ այն պատճառով, որ նա ծանր տպաւորութիւն է գործում. իհարկէ, Բրունզելլիան և Ֆրեմ-գիլդան հեռու են կատարելութիւնից, բայց միևնոյն ժամանակ ամբողջ յունական և հռոմէական գրականութեան մէջ ոչ մի տեղ դուք չէք գտնիլ այսպիսի կենդանի կանանց տիպեր:

Եսքիլէսի «Պրոմէթէոս»-ը հին յունական ամենալաւ ողբերգութիւն է համարւում: Յիշենք նոյնպէս նորա «Տրիպոգիա»-ն և «Պերսեա»-ն: Ապա Սոփոկլէսի «Էդիպոս»-ը, Եւրիպիդեսի «Մեդէա»-ն, Արիստոֆանի «Հեմեյպներ»-ը և «Աւալերը»: Տարբադղաբար սորա լեզուն այնքան դժուար է և խրթին, որ, Շիգելի խօսքերով, ամենամեծ գիտնականը չի կարող հասկանալ նորա սրախօսութիւնների կէսը անգամ: Ուստի ես կարծում եմ, որ ժամանակակից ընթերցողը մեր ժամանակակից բանաստեղծներին կգերադասի նրանից:

Ես կցանկայի մի խօսք էլ ասել արեւելեան բանաստեղծութեան մասին, օրինակ, «Մագարգարատայի» և «Բամալեանի» մասին, որ համառօտ կերպով նկարագրուած են Վելլերի «Հնդկաստանի պատմութեան» առաջին երկու հատորների մէջ. «Հան-Նամի» մասին, որ գրել է պարսից հռչակաւոր բանաստեղծ Փիրդուսին, և «Շեկիւզի» մասին, որ դասական չինական ձօների (ՕԴԻ) ժողովածու է:

Վարելի է նոյնպէս յիշել Օմար Կայամի հեղինակութիւնների մասին:

Պատմական գրուածները աւելի ու աւելի մեծ հետաքրքրութիւն են գրաւում: Ես մատնացոյց կանեմ այստեղ մի քանի պատմական երկասիրութիւններ, որոնք մանաւանդ հռչակաւոր են իւրեանց գրականական արժանաւորութիւններով. Կսենոֆոնի «Անաբազիս»-ը (Ար-

շաւանքը), Տակիտոսի «Գերմանիա»-ն, Հերոդոտոսի և Ֆուկիդիդէսի պատմութիւնը, իսկ ժամանակակիցներից՝ Իւմի «Անգլիայի պատմութիւն»-ը, Կարլէյի «Փրանսիական յեղափոխութեան պատմութիւն»-ը, Գրոտի «Յունաստանի պատմութիւն»-ը, և Գրինի «Անգլիական ազգի համառօտ պատմութիւն»-ը:

Թէպէտև բազմաթիւ ընթերցողներ ամենից աւելի գիտական գրքերով են հետաքրքրուում, բայց ի նկատի առնելով վերոյիշեալը, ես կոչեմ այստեղ միայն մի քանիսը՝ Բեկոնի «Նոր օրգանոնը», Դարվինի «Տեսակների ծագում»-ը:

Ճանապարհորդութիւններից հռչակաւոր են՝ Պուկի և Հումբոլդտի «Ճանապարհորդութիւններ»-ը, Դարվինի «Բնախոյզի օրագիր»-ը և ուրիշները: Խոստովանում եմ, եթէ ես չվախենայի ցուցակը խիստ խրկարացնելուց, ես մատնանիչ կլինէի դեռ ևս շատ ուրիշ ճանապարհորդութիւնների վերայ:

Վաղուց չէ, որ միտքեր Բրայտը*) մանաւանդ առաջարկում էր ընթերցողներին ամերիկական բանաստեղծներին, ենթագրելով, հաւանականօրէն, որ նրանց կհարդան նրանք, որոնք արդէն ծանօթ են Բայրոնի, Շէքսպիրի, Միլտոնի, Դանտէի և ուրիշ համաշխարային բանաստեղծների հետ:

Տակաւին բազմաթիւ գրքեր կան, որոնք ընդհանուր ժողովրդականութիւն են վայելում, բայց որովհետև ես նպատակ եմ ունեցել ներկայացնելու ոչ աւելի քան հարիւր գրքերի ցուցակ, ուստի պէտք է սահմանափակուիմ՝ ցոյց տալով ամենից աւելի յայտնի գրքերը, օրինակ, Գօլդսմիտի «Վէքֆիլդի երեցը», Սփիֆտի «Գուլլիվերի ճանապարհորդութիւն»-ը, Դէֆօի «Բօքինգհոմ Կրուզօ», «Արաբական հեքիաթներ», «Իօն Բիշոպ», «Ջոնսի կենսագրութիւն»-ը, հեղ. Բօսվելլի, «Բէթորկի ընտիր երկաթիւրութիւնները», Բէկոնի «Փորձեր»-ը, Մոլիերի և Հերիդանի «Կատակերգութիւնները», Կարլէյի «Անցեալը եւ ներկան», Սմայլի «Ինքնօգնութիւն»-ը, Գեթէի «Փառաստ»-ը և «Ինքնակենսագրութիւն»-ը, և ապա Ադգիսոնի, Մոնտենի, Մակոլէի, Էմիլսոնի և ուրիշների հեղինակութիւնները:

Նոյնպէս աւելորդ չէ ծանօթանալ Բերկլիի «Մարդկային գիտութեան» հետ, Լիւիսի «Փիլիսոփայութեան պատմութեան», Դե-

*) Այժմ մեռած:

Կարտի և ուրիշների հետ: Միացնենք դորան մի քանի անգլիական վէպերի անուններ՝ Տեկկերէյի «Սնափառութեան տօնավաճառ»-ը և «Պենդեննիս»-ը, Դիկկենսի «Պիկիլիի ակմբանոց»-ը և «Դաւիթ Կոպպերֆիլդ»-ը, «Ադամ Բիդ»-ը և Ջոն Էյլիտի «Ջրադաց Գլոսսի վերայ», Լիտտոնի «Պոմպէիայի վերջին օրերը» և Վալտեր-Սկոտի գրուածները, որոնք ինքն ըստ ինքեան ամբողջ գրադարան կարող են կազմել, բայց որոնց ես, ընթերցողի թոյլտուութեամբ, կդետեղեմ մի համարի տակ:

Որքան քաղցր յիշողութիւններ կյարուցանի այդ ցուցակը այն ընթերցողի մէջ, որ յաճախ հանգստացել է գրքի վերայ օրուայ աշխատանքից և հոգսերից յետոյ, և որքան մենք անվերջ պէտք է չնորհակալ լինենք իւրաքանչիւրին մատչելի այդ վայելչութեան համար, մեզ չի վերուստ ուղարկուող այդ անթիւ ընկերների համար, որոնք երբէք մեզ չեն ձանձրացնում, երբէք չեն դաւաճանում, և երբէք մեզ չեն լքանում:

100 գրքերի ցուցակ, որից հանուած են ներկայումս կենդանի հեղինակների աշխատութիւնները՝

1. ԿՐՕՆ ԵՆ ԲԱՐՈՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ:

Աստուածաշունչ*):

Խորհրդածութիւններ Մարկոս Աւրելիոսի:

Էպիկտետես:

Բարոյադիտութիւն Արիստոտելի:

Անալեկտներ Կոնֆուցիոսի (այսինքն, հատուածներ Կոնֆուցիոսի շարադրութիւններից):

Բուդդա և նորա Կրօնը Սենտ-Իլերի:

Առաքելանման հայեր Ուեկի:

Նմանողութիւն Քրիստոսին Թովմաս Կեմպիացու:

Խոստովանութիւն Ս. Օգոստինոսի:

Ղուրան (հատուածներ մէջ):

*) Այդ բաժնին կարելի է կցել Ֆերբարի շարադրութիւնները՝ «Յիսուս Քրիստոսի կեանքը», Ս. Պօղոս Առաքելի կեանքը և աշխատութիւնները և «Քրիստոնէութեան առաջին օրերը» (Ժառգմանութիւն Լուպուլիէի):

Աստուածաբնական-քաղաքական տրակտատ Սալինգայի:
Մաքեր Պասկալի:
Կրօնների ջատագովութիւնը Բուտլերի:
Ճշմարիտ քրիստոնեայի կեանքը և մահը Տայյորի:
Ճանապարհորդութիւններ դէպի սուրբ տեղերը Բունիանի:
Քրիստոնէական տարի կերլի:

2. ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆ:

Տրամախօսութիւններ Պղատոնի. գլխաւորապէս նորա Ֆեդոնը,
Ջատագովութիւնը և Հասարակապետութիւնը:
Սոկրատեսի նշանաւոր գործերը Կսենոփոնտի:
Քաղաքականութիւն Արիստոտելի:
Պսակի մասին Դեմոսթենիսի:
Պարտականութիւնների, բարեկամութեան և ծերութեան մասին
Կիկերոնի:
Կենսագրութիւններ Պլուտարքոսի:
Մարդկային գիտութիւնը Բերկլիի:
Ճառ մեթոդի մասին Դեկարտի:
Բանականութեան մասին Լոկկի:

3. Վ Է Պ:

Հումբոլտ:
Հեգելոլոս:
Վիրգիլիոս:
Մաղաքագրատա, Բամայանա — հնդկական վէպ:
Հաւ-Նամէ Ֆիրդուսիի:
Ներելունդների երգը:
Երուր — Մալրիի մահը:

4. ԲԱՆԱՍՏԵՂԺՈՒԹԻՒՆ:

Հիկլինգ (չինական գովաբանական երգեր — 015):
Պրոմէթէոս և Օրիստէյի Տրիօգիա Էսքիլեսի:

Էդիպոս Սոֆոկլեսի:
Մէդէյա Էվրիպիդեսի:
Հեծեալներ և Ամպեր Արիստոֆանի:
Հորացիոս:
Լուկրեցիոս:
Պէնտերբրիական պատմութիւններ Չոսերի:
Հերայիր:

Պորուսեալ դրախտ, Լիցիդաս, Կամուս և մանր բանաստեղծու-
թիւնները Միլտոնի:

Աստուածային կատակերգութիւն Դանտեի:

Կախարդական թագուհի Սպենսերի:

Բանաստեղծութիւններ՝ Դրայդենի, Վալտեր-Սկոտտի, Վորդ-
սվորտի:

Քանդող, Կեսեմի անէծքը Սոուտի:

Փորձ քննադատութեան մասին, փորձ մարդի մասին Պոպի:

Բերնս:

Բայրօն:

Գրեյ:

? Հոկտեմբեր ?

5. ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ:

Հերոդոտոս:

Անաբազիա Կսենոփոնտի:

Ֆուկիդիդես:

Դերմանիա Տակիտոսի:

Տիտոս Լիվիոս:

Պատմութիւն Անգլիայի Իւմի:

Պատմութիւն Յունաստանի Գրոտի:

Ֆրանսիական յեղափոխութիւն Կարլէյի:

Համառօտ պատմութիւն Անգլիայի Դրիմի:

Պատմութիւն փիլիսոփայութեան Լիւիսի:

6. ԶԱՆՍԱԶԱՆ:

Արաբական հէքիաթներ:

Ճանապարհորդութիւններ Գուլլիվերի Սլիմքի:

Բօրինգոն Կրուզո Դե-Ֆօի:

Վերջիլի երէց Գոյոսմիտի:

Դոն-Քիշոտ Սերվանտեսի:

Ջոնսոնի կեանքը Բոսվելի:

Մոյիեր:

Կատակերգութիւններ Շերիդանի:

Անցեալը և ներկան Կարլէյլի:

Նոր օրգան Բեկոնի:

Ճանապարհորդութիւններ՝ Կուկի, Հոմբոլդտի:

Սելորոնի բնական պատմութիւնը Ռայտի:

Տեսակաների ծագման մասին, բնասոյզի ճանապարհորդութիւնը

Դարվինի:

Տրամաբանութիւն Միլլի:

Փորձեր Essay: հետեւալ գրողներին՝ Բեկոնի, Իսմի, Մակո-

լի, Մոնտէնի, Ադիսոնի, Էմիրսոնի:

Ընտիր գրուածներ Բերկլի:

Ինքնօգնութիւն Սմայլսի:

Զադիգ Վոլտերի:

Ֆաուստ և ինքնակենսագրութիւն Գեթեի:

Միսս Աուստեն Էմմէ, կամ Հպարտութիւն և Նախապաշարմունք:

Սնափառութեան տօնախմբում և Պենդեննիս Տեկկերէյի:

Պիկվիլի ակմբանոց և Դաւիթ Կոպպերֆիլդ Դիկկենսի:

Պօմպէյի վերջին օրերը Բոսվելի Լիստոնի:

Աղամ Բիդ Զորջ էյլիոտի:

Դէսլի արեւմուտք՝ Կինգսլի:

Վէպեր Վալտեր-Սկոտի:

«Ժողովրդական Գրադարանի» խմբագրութեան ծանօթութիւն
1) Որովհետեւ 18 և 19 դարերը, բացի յիշած երկասիրութիւններից, տուել են արդէն մտքի և երեւակայութեան մի շարք խիստ խոշոր արտադրութիւններ, որոնց անկասկած, դեռ խիստ երկար ժամանակ վիճակում է մնալ որպէս ուրախութիւն և մտքի զեկալարութիւն, մեզ թվում է, չի կարելի լռութեամբ անցնել նրանց, թէպէտ և այս օրինակ չատ կլայնանային Լեբբոկի մատնացոյց արած գրադարանի շըր-

ջանակները: 2) Բացի այդ, ժամանակակից մարդկութիւնը չափազանց կենդանի կերպով հետաքրքրվում է նրանցով և զգում է նրանց կենսական նշանակութիւնը իւր համար:

Սովորաբար ասում են, որ նորագոյն ժամանակի աշխատասիրութիւնները այնպիսի անվիճելի նշանակութիւն չունին, որպէս հիները, բայց եթէ այդ արտադրութիւնները և չունին այնպիսի բացարձակ ստեղծագործական նշանակութիւն, որպէս նախընթացները, այնուամենայնիւ նրանք նշանակութիւն ունին, որպէս կենդանի նիւթ մարդկութեան հետագայ ստեղծագործութեան համար:

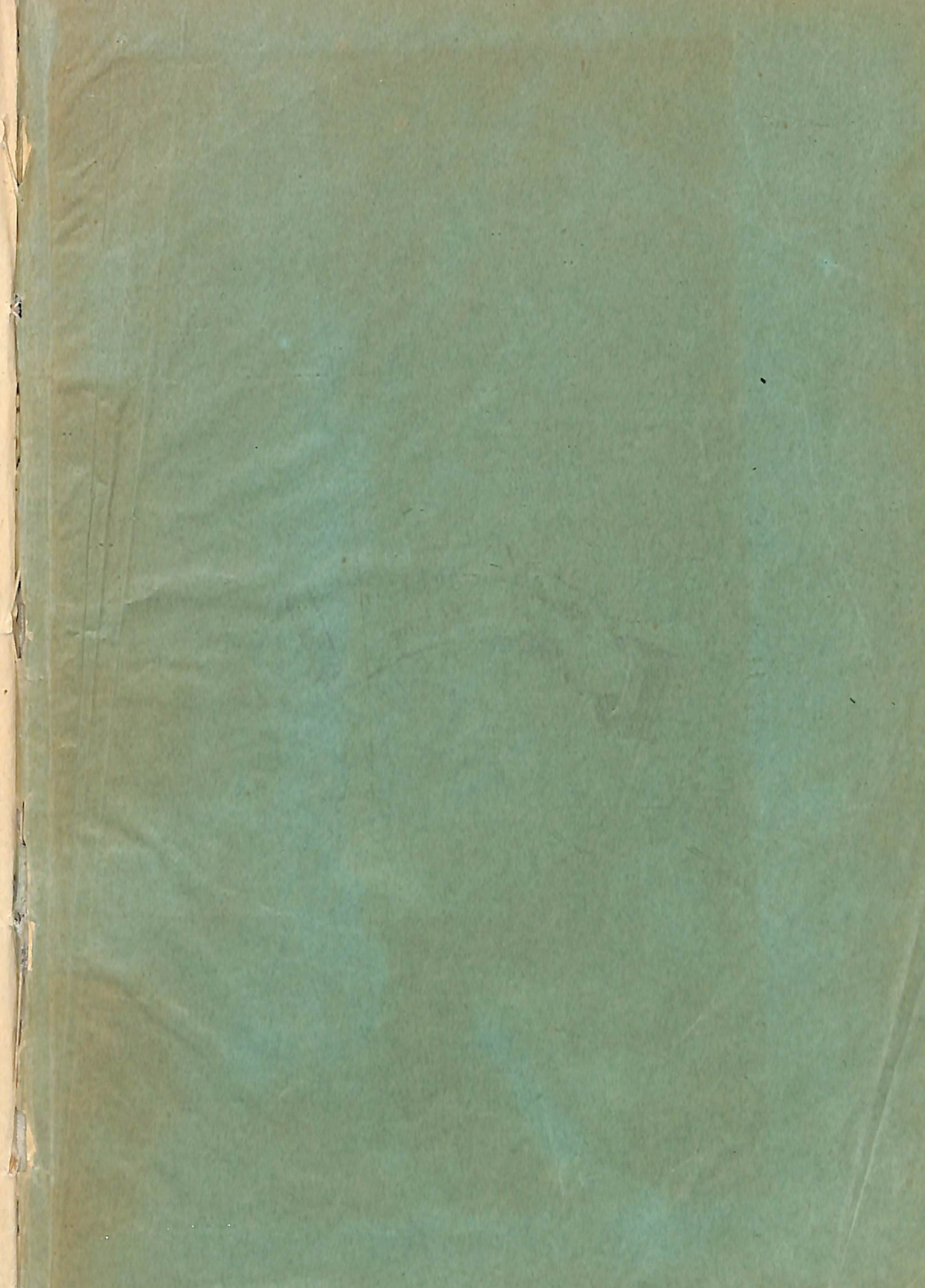
Մի խօսքով ամենեւեմ խոստովանում են, որ վերջին երկու դարերը ամենից աւելի հռչակուեցին գիտական և քննադատական մտքի զօրեղ կերպով լարուած գործունէութեամբ, որպէս գիտական-փիլիսոփայական ստեղծագործութեան, նոյնպէս և բանաստեղծութեան շրջաններում, ուստի անհրաժեշտ է, մեր կարծիքով, օգտուիլ և նրանցով, որպէս կուտուրական նիւթով:

Վ Ե Ր Զ:

Handwritten text in a cursive script, likely a letter or document. The text is written in a dark ink on aged paper.

Handwritten text in a cursive script, likely a letter or document. The text is written in a dark ink on aged paper.

Handwritten text in a cursive script, likely a letter or document. The text is written in a dark ink on aged paper.

0017006

2013

4045

«Ազգային գրադարան»

NL0017006

